

АНОТАЦІЯ

Пархоменко І. В. Розвиток історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2020.

Зміст анотації

Дисертація є комплексним дослідженням, у межах якого з'ясовано теоретичні, змістові та організаційні засади розвитку історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. для обґрунтування перспектив використання інноваційного потенціалу досліджуваного освітнього феномену у процесі модернізації системи позашкільної освіти України.

Важливим елементом формування цілісного уявлення щодо історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти як педагогічної проблеми стало ознайомлення з науковою думкою, яку генерували науковці та практики. Було здійснено аналіз історіографії проблеми та визначено її джерельну базу. Висвітлено стан розробленості проблеми розвитку історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України шляхом виокремлення та характеристики періодів історіографії проблеми (радянський та сучасний) та типів історіографічних праць (дисертації, монографії, періодичні видання). Джерельна база дослідження була охарактеризована за допомогою виділення та аналізу трьох груп джерел (архівні матеріали, опубліковані джерела, праці науковців та педагогів-практиків).

Представлена наукова розвідка знаходиться на стику різних наук, таких як історія України та історія педагогіки, загальне краєзнавство та історичне краєзнавство, дидактика, методика викладання окремих предметів. Міждисциплінарний дискурс досліджуваної сфери дозволив окреслити

основоположні аспекти означеної проблеми, висвітлені науковими школами різних галузей знань.

Аналіз поняттєво-термінологічного інструментарію дослідження дозволив з'ясувати, що узагальнювальний концепт представленої проблеми – історико-краєзнавча робота в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України, конкретизується через такі поняття, як: історико-краєзнавча робота, туристсько-краєзнавча робота, заклади позашкільної освіти, Північно-Східна Україна. Базуючись на термінологічному аналізі визначених понять, ми виділили три положення, що відображають основні підходи до дослідження окресленої історико-педагогічної проблеми як освітньої підсистеми, одного з видів діяльності дітей, катализатора поглиблення знань з гуманітарних дисциплін.

Задля розгорнутого аналізу з урахуванням сутнісних характеристик досліджуваної проблеми здійснено історичний огляд процесу трансформації системи позашкільної освіти УРСР і України. Окреслено основні віхи відновлення, становлення, реформування та оновлення закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку.

Дослідження розвитку історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти, порівняння регіональних особливостей у контексті зміни нормативно-правової бази, вдосконалення програмного та методичного забезпечення, оновлення форм та умов реалізації здійснено у діахронному та синхронному вимірі. Відповідно нами були виокремлені чотири етапи розвитку досліджуваного освітнього феномену: відновлювальний етап (початок 50-х рр. - 1959 р.) – післявоєнне відродження та становлення мережі закладів позашкільної освіти, запровадження історико-краєзнавчої роботи з дітьми; етап уніфікації (1959-1984 рр.) – формування мережі однотипних за формою та змістом закладів позашкільної освіти, уодноманітнення системи історико-краєзнавчої роботи з дітьми; етап децентралізації (1984-2000 рр.) – реформування, українізація системи історико-краєзнавчої роботи, процеси автономізації закладів позашкільної освіти у виборі форм та методів історико-краєзнавчої роботи; етап модернізації (2000-2017 рр.) – оновлення та осучаснення змісту, форм, методів та підходів взаємодії з дітьми в контексті вивчення та

дослідження історико-культурної спадщини певного регіону, яку впроваджували заклади позашкільної освіти.

Використання історико-хронологічного та причинно-наслідкового методів дало можливість визначити чинники розвитку історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти на кожному з виокремлених етапів досліджуваного періоду: суспільно-політичні (мінлива лібералізація в добу «хрущовської відлиги», ідеологічна пропаганда, жорстка цензура під час «брежнєвського застою», демократизація часів «перебудови», реформування, зміна суспільно-політичних орієнтирів у 90-х рр. ХХ ст., євроінтеграційні процеси 2000-х); соціально-економічні (відбудова країни після Другої світової війни, планова економіка, орієнтація на важку та військову промисловість у період «гонки озброєння», «соціалістична ринкова економіка» у період перебудови, ринкова економіка, «вільна торгівля»); освітні (відновлення системи освіти, освітня централізація та уніфікація, демократизація та гуманізація освітнього процесу, автономізація та модернізація закладів освіти).

Представлено змістові засади досліджуваного феномену, а саме нормативно-правову базу та програмно-методичне забезпечення діяльності закладів позашкільної освіти Північно-Східної України в контексті впровадження ними історико-краєзнавчої роботи.

Для системного та якісного аналізу нормативно-правової бази виокремлено закони (Закони УРСР, Закони України) та підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України (Ради Міністрів УРСР), документи Міністерства освіти і науки України (Міністерства народної освіти УРСР), рішення партійних та громадських організацій (ЛКСМУ, Всесоюзна піонерська організація ім. В. І. Леніна та ін.) другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Ураховуючи регіональний аспект дослідження, особливу увагу було приділено нормативно-правовим актам Північно-Східного регіону (нормативні акти місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (місцевих рад депутатів трудящих та їх виконкомів), органів управління освітою, закладів позашкільної освіти тощо).

Програмно-методична база історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти представлена навчальними програмами, затвердженими на

загальнодержавному та регіональному рівнях, та методичними матеріалами, розробленими педагогами закладів позашкільної освіти. Перераховані документи та матеріали визначили концептуальні напрями змістового наповнення історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти та зміни організаційних форм, умов упровадження досліджуваного педагогічного явища у визначених хронологічних межах.

Окреслено організаційні засади історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України. Класифіковано форми організації взаємодії з дітьми досліджуваного періоду. Відповідно до кількості залучених дітей до історико-краєзнавчої роботи, ми виділили три групи форм (індивідуальні, групові та масові (стаціонарні та пересувні)). З метою розгорнутого представлення умов упровадження історико-краєзнавчої роботи у вказаних закладах ми визначили такі основні базові орієнтири, як кадрове забезпечення та матеріально-технічна база.

Узагальнено результати історико-краєзнавчої освіти в закладах позашкільної освіти досліджуваного регіону. Основним результатом історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти нами визначений історико-краєзнавчий продукт, зібраний у ході реалізації індивідуальних, групових та масових форм взаємодії з дітьми. Після систематизації, відповідного належного оформлення історико-краєзнавчий продукт став основою для створення нових музеїв закладів освіти або поповнення фондів вже існуючих.

Зпроектовано перспективи використання позитивного досвіду історико-краєзнавчої роботи з дітьми у процесі модернізації освіти України на державному, регіональному та інституційному рівнях. На державному рівні перспективним є врегулювання питання фінансування закладів позашкільної освіти, вирішення питання підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів закладів позашкільної освіти, збільшення кількості провайдерів освітніх послуг з позашкільної освіти. На регіональному рівні актуальним є вирішення питання доступності позашкільної освіти, а отже і історико-краєзнавчої роботи, координація дій всіх стейкхолдерів позашкільної освіти, партнерство та взаємодія між органами влади, науковими установами, місцевою громадою та закладами освіти, обмін досвідом впровадження

історико-краєзнавчої роботи між закладами позашкільної освіти. Для інституційного рівня розвитку історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти важливим є вирішення питання оновлення програмного, методичного забезпечення, створення комфортних умов для реалізації історико-краєзнавчої роботи, інформатизація та технологізація освітнього процесу закладів позашкільної освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що уперше в українській історико-педагогічній науці здійснено комплексне наукове дослідження досліджуваного феномену і цілісно з'ясовано теоретичні, організаційні та змістові засади розвитку історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України другої половини ХХ – початку ХХІ ст., а саме схарактеризовано історіографію (визначено радянський та сучасний історіографічний періоди та типи історіографічних праць (дисертаційні дослідження, монографії, періодичні видання) та джерельну базу (виділено три групи джерел: архівні матеріали, опубліковані джерела, праці науковців та педагогів-практиків) історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти у вітчизняному науковому просторі; визначено поняттєвий апарат через окреслення ключового поняття «історико-краєзнавча робота в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України» та етапи розвитку досліджуваного феномену (відновлювальний етап (початок 50-х рр. – 1959 р.), етап уніфікації (1959-1984 рр.), етап децентралізації (1984-2000 рр.), етап модернізації (2000-2017 рр.); окреслено нормативно-правову базу та змістові засади історико-краєзнавчої роботи з дітьми та учнівською молоддю в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України, зокрема проаналізовано нормативно-правові акти загальнодержавного та регіонального рівня, регіональні особливості програмно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти Сумської, Харківської та Чернігівської областей; з'ясовано організаційні засади історико-краєзнавчої роботи з дітьми та учнівською молоддю в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України, зокрема визначено індивідуальні, групові та масові форми вказаної роботи, умови її реалізації в закладах позашкільної освіти; узагальнено результати історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти визначеного регіону та зпроєктовано перспективи використання вказаного

досвіду роботи в сучасних закладах позашкільної освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що схарактеризовані авторкою теоретичні, організаційні, змістові засади розвитку історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти Північно-Східної України другої половини ХХ – початку ХХІ ст. можуть бути використані у процесі організації історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти та закладах загальної середньої освіти, удосконалення її форм, умов її реалізації, покращення програмно-методичного забезпечення. Матеріали і висновки щодо досліджуваної проблеми як освітнього феномену можуть бути використані за основу для майбутніх наукових розвідок, доповнення та розширення змісту навчальних курсів та програм суспільних дисциплін (історія педагогіки, педагогіка, методика та теорія позашкільної освіти, історичне краєзнавство тощо), під час підготовки навчально-методичних посібників, науково-дослідницьких робіт, лекцій для слухачів курсів підвищення кваліфікації (учителів, керівників гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку), студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Ключові слова: історико-краєзнавча робота, туристсько-краєзнавча робота, заклади позашкільної освіти, позашкільна освіта, Північно-Східна Україна.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці,

у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Пархоменко, І. В. (2017). Розвиток історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти (II половина ХХ – початок ХХІ ст.): історіографія проблеми. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 55 (108), 59-65.

2. Пархоменко, І. В. (2018г). Розвиток закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку Сумської області (50-80-ті рр. ХХ ст.). *Вісник Глухівського*

національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. *Педагогічні науки*, 38 (3), 274-280.

3. Пархоменко, І. В. (2018г). Теоретичні засади історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (76), 35-44.

4. Пархоменко, І. В. (2019а). Зміни у змісті історико-краєзнавчої роботи у закладах позашкільної освіти Північно-Східної України. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 1, 46-50.

5. Пархоменко, І. В. (2019б). Музеї закладів освіти історичного профілю Північно-Східної України: сучасні виклики та тенденції. *Педагогічні науки*, Випуск LXXXVI, 49-53.

6. Parkhomenko, I. (2020a). Organizational foundations of historical and local lore work in the institutions of extracurricular education of the North-Eastern Ukraine (II half of XX – beginning of XXI cen.). *Topical Issues of History of Education and Comparative Education: collective monograph*, pp. 107-128. Lviv-Turon: Liha-Pres.

Публікації у наукових фахових виданнях іноземних держав

7. Parkhomenko, I. V. (2019). Normative-legal principles of historical and local lore work in institutions of extracurricular education of Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (79), Issue: 197, 59-62.

8. Parkhomenko, I. V. (2020b). Conditions for the development of institutions of extracurricular education of the tourist and local lore direction of the North-Eastern Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI centuries). *The European Journal of Humanities and Social Sciences. Scientific journal*, 2, 108-111.

9. Parkhomenko, I. V. (2020c). Prospects of development of historical and local lore work in modern institutions of extracurricular education of the North-Eastern Ukraine. *The scientific heritage*, 50, 32-33.

Наукові праці,

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Пархоменко, І. В. (2018а). Заклади туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти України, Росії та Білорусі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 червня*, сс. 63-64. Київ-Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД».

11. Пархоменко, І. В. (2018б). Міжпредметні зв'язки історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти. *Становлення і розвиток педагогіки: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 16-17 лютого, Херсон: «Молодий вчений»*, сс. 26-28.

12. Пархоменко, І. В. (2018в). Поняття «історико-краєзнавча робота» та «історичне краєзнавство» в українській науковій думці першої половини ХХ ст.: теоретико-методологічний аспект. *Позашкільна освіта: стратегія, перспективи розвитку, сучасні практики: матеріали I Обласної науково-практичної інтернет-конференції 23 березня, Суми*, сс. 45-48.

13. Пархоменко, І. В. (2019в). Особливості професійної компетентності педагогів туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції 20 лютого*, сс. 246-247. Суми: НІКО.

14. Пархоменко, І. В. (2019г). Особливості регулювання закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку на законодавчому рівні. *Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 1 березня*, сс. 19-22. Київ.

15. Пархоменко, І. В. (2019г). Професійна культура педагога закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. *Розвиток професіоналізму сучасного педагога в постнекласичній парадигмі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 9-10 квітня*, сс. 93-95. Черкаси.

16. Пархоменко, І. В. (2019д). Розвиток творчого потенціалу особистості у процесі історико-краєзнавчої роботи: позитивний досвід сучасних закладів позашкільної освіти. *Інноваційний розвиток вищої школи: глобальний, європейський*

та національний вимір змін: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції 16-17 квітня, Том 2, сс. 86-89. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

17. Пархоменко, І. В. (2019е). *Форми історико-краєзнавчої роботи закладів позашкільної освіти України (90-ті рр. ХХ ст.). Історико-краєзнавчі дослідження: традиції, інновації: матеріали IV Міжнародної наукової конференції 28-29 листопада, Ч. 2, сс. 88-91. Суми: ФОП Цьома С.П.*

18. Пархоменко, І. В. (2019є). *Форми історико-краєзнавчої роботи у закладах позашкільної освіти УРСР. Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції 29-30 жовтня, Том 2, сс. 162-164. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.*

19. Пархоменко, І. В. (2020а). *Інструкторсько-методична робота закладів позашкільної освіти туристко-краєзнавчого напрямку УРСР у 80-х рр. ХХ ст. Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А. С. Макаренка: матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції 12-13 березня, сс. 147-149. Полтава: ФОП Гаража М.Ф.*

20. Пархоменко, І. В. (2020б). *Масові форми історико-краєзнавчої роботи закладів позашкільної освіти УРСР. Інноваційні дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 лютого, Ч. I, сс. 106-108. Запоріжжя: Класичний приватний університет.*

21. Пархоменко, І. В. (2020в). *Формування національної ідентичності дітей та учнівської молоді засобами історичного краєзнавства. Інноваційний розвиток вищої школи: глобальний, європейський та національний вимір змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 23-24 квітня, Том 2, сс. 122-125. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.*

ABSTRACT

Parkhomenko I. V. Development of historical and local lore work in the institutions of extracurricular education of the North-Eastern Ukraine (second half of the XX – early XXI century). – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for Doctor of Philosophy degree in specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. Sumy, 2020.

The contents of the abstract

The thesis is a comprehensive study, within which the theoretical, content and organizational foundations of historical and local lore work development in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine in the second half of the XX century – early XXI century are clarified in order to substantiate the prospects of using the innovative potential of the studied educational phenomenon in the process of modernizing extracurricular education in Ukraine.

An important element in the formation of a holistic view of historical and local lore work in the extracurricular education institutions as a pedagogical problem was the study of scientific thought generated by education theorists and practitioners. The historiography of the problem was analyzed, and its source base was determined. The state of elaboration of the problem of historical and local lore work development in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine by highlighting and characterizing the periods of historiography (Soviet and modern) and types of historiographical works (dissertations, monographs, periodicals) was highlighted. The source base of the study was characterized by selection and analysis of three groups of sources (archival materials, published sources, works of scientists and teachers-practitioners).

The presented study is located at the junction of different sciences, such as history of Ukraine and history of pedagogy, general local lore and historical local lore, didactics, methods of teaching certain subjects. The interdisciplinary discourse of the investigated sphere allowed to outline the fundamental aspects of the specified problem, covered by scientific schools of various branches of knowledge.

Analysis of conceptual and terminological tools of the study has revealed that the generalizing concept of the problem – historical and local lore work in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine – is concretized through such concepts as: historical and local lore work, tourism and local lore work, extracurricular education institutions, North-Eastern Ukraine. Based on the terminological analysis of certain

concepts, we have identified three provisions that reflect the main approaches to the study of the outlined historical and pedagogical phenomenon as an educational subsystem, one of children's activities, a catalyst for deepening knowledge in the humanities.

For a detailed analysis, taking into account the essential characteristics of the studied problem, a historical review of the process of transforming the extracurricular education system of the USSR and Ukraine is conducted. The main milestones of the origin, formation and development of the extracurricular education institutions in the field of tourism and local lore work are outlined.

The study of historical and local lore work development in the extracurricular education institutions, comparison of regional features in the context of change of the normative-legal base, improvement of methodological provisions, updating of forms and conditions of its realization is carried out in diachronic and synchronic dimensions. Accordingly, we have identified four stages of development of the studied educational phenomenon: the recovery stage (early 50s – 1959) – the postwar revival and formation of a network of the extracurricular education institutions, introduction of historical and local lore work with children; the stage of unification (1959-1984) – formation of a network of similar in form and content extracurricular education institutions, unification of the system of historical and local lore work with children; the stage of decentralization (1984-2000) – reforming, Ukrainization of the system of historical and local lore work, processes of autonomy of the extracurricular education institutions in the choice of forms and methods of historical and local lore work; the stage of modernization (2000-2017) – updating and modernization of the content, forms, methods and approaches of interaction with children in the context of studying the historical and cultural heritage of a certain region, which was implemented by the extracurricular education institutions.

The use of historical-chronological and causal methods made it possible to determine the factors of historical and local lore work development in the extracurricular education institutions at each of the selected stages of the studied period: socio-political (variable liberalization during “Khrushchev’s thaw”, ideological propaganda, strict censorship during “Brezhnev’s stagnation”, democratization of “Perbudova” (Rebuilding), reforming, change of socio-political orientations in the 90s of the XX century, European integration processes

of the 2000s); socio-economic (reconstruction of the country after the World War II, planned economy, focus on heavy and military industry during the “arms race”, “socialist market economy” during the “Perbudova” period, market economy, “free trade”); educational (restoration of the education system, educational centralization and unification, democratization and humanization of the educational process, autonomy and modernization of the education institutions).

The content foundations of the studied phenomenon are presented, namely the normative-legal base and program-methodological support of the extracurricular education institutions functioning in the North-Eastern Ukraine in the context of introducing historical and local lore work.

In order to conduct systemic analysis of the normative-legal base, we have considered the Laws (Laws of the Ukrainian SSR, Laws of Ukraine) and normative-legal acts (Decrees of the President of Ukraine, Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine (Council of Ministers of the Ukrainian SSR), documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine (Ministry of Public Education of the Ukrainian SSR), decisions of party and public organizations (Lenin Communist Union of Ukrainian Youth, All-Union Pioneer Organization named after V. I. Lenin, etc.) of the second half of XX – early XXI century. Given the regional aspect of the study, special attention was paid to the regulations of the North-Eastern region (normative acts of local state administrations, local self-governing bodies (local councils of workers’ deputies and their executive committees), educational administration, extracurricular education institutions, etc.).

The program-methodological base of historical and local lore work in the extracurricular education institutions is represented by the curricula approved at the national and regional levels, and guidelines developed by the teachers of the extracurricular education institutions. These documents and materials determined the conceptual directions of the content of historical and local lore work in the extracurricular education institutions and changes in organizational forms, conditions of introduction of the studied pedagogical phenomenon within certain chronological limits.

The organizational foundations of historical and local lore work in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine are outlined. The forms of organizing

interaction with children of the studied period are classified. According to the number of children involved in historical and local lore work, we have identified three groups of forms (individual, group and mass (stationary and mobile)). In order to provide a detailed presentation of the conditions for introducing historical and local lore work in these institutions we have identified such basic landmarks as staffing and material-technical base.

The results of historical and local lore work in the extracurricular education institutions of the studied region are generalized. The main result of historical and local lore work in these institutions is a historical and local lore product collected during implementation of the individual, group and mass forms of interaction with children. After systematization, appropriate design, the historical and local lore product became the basis for the creation of new museums in education institutions or replenishment of the existing funds.

Prospects for using positive experience of historical and local lore work with children in the process of modernization of education in Ukraine at the state, regional and institutional levels are determined. At the state level, it is promising to regulate the issues of financing the extracurricular education institutions, training and retraining of pedagogical staff of these institutions, and increasing the number of providers of the extracurricular education services. At the regional level it is important to address the issue of logistics of the extracurricular education, coordination of all stakeholders, partnership and interaction between authorities, research institutions, local community and education institutions, exchange of experience in historical and local lore work. For the institutional level it is important to solve the issue of updating programs, methodological support, creating comfortable conditions for the implementation of historical and local lore work, informatization and technologicalization of educational process of the extracurricular education institutions.

The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that for the first time in Ukrainian historical and pedagogical science a comprehensive scientific study of the investigated phenomenon was carried out and the theoretical, organizational and content foundations of historical and local lore work in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine of the second half of the XX – early XXI century were revealed, namely, the historiography was characterized (Soviet and modern historiographical periods)

and types of historiographical works (dissertations, monographs, periodicals) were defined; the source base, which included three groups of sources (archival materials, published sources, works of scientists and teachers-practitioners) was outlined; the conceptual apparatus was defined through revealing the key concept “historical and local lore work in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine”; the stages of the investigated phenomenon were defined (the recovery stage (early 50s – 1959), the stage of unification (1959-1984), the stage of decentralization (1984-2000), the stage of modernization (2000-2017)); the normative-legal base and content foundations of historical and local lore work with children and student youth in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine are outlined, in particular the normative-legal acts of national and regional level, regional features of program-methodological support of the extracurricular education institutions of Sumy, Kharkiv and Chernihiv regions; organizational foundations of historical and local lore work with children and student youth in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine were clarified, in particular individual, group and mass forms of work, conditions of its realization in the extracurricular education institutions were determined; the results of historical and local lore work in the institutions of a certain region were generalized and the prospects of using their experience in modern extracurricular education institutions at the state, regional and institutional levels were presented.

The practical significance of the results of the study is that theoretical, organizational and content foundations of historical and local lore work in the extracurricular education institutions of the North-Eastern Ukraine in the second half of XX – early XXI century can be used in organization of historical and local lore work in the extracurricular education institutions and general secondary education institutions, improving its forms, conditions of its implementation, and methodological support. Materials and conclusions on the investigated problem as an educational phenomenon can be used as a basis for future scientific research, expansion of the content of educational courses and programs of social sciences disciplines (history of pedagogy, pedagogy, methods and theory of extracurricular education, historical local lore, etc.), for creating teaching manuals, research works, lectures

for listeners of professional development courses (teachers, leaders of tourist and local lore groups), students of pedagogical institutions of higher education.

Key words: historical and local lore work, tourist and local lore work, extracurricular education institutions, extracurricular education, North-Eastern Ukraine.

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Research works,

in which the main scientific results of the thesis are published

Articles in professional scientific journals of Ukraine

1. Пархоменко, І. В. (2017). Розвиток історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти (II половина XX – початок XXI ст.): історіографія проблеми. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 55 (108), 59-65.

2. Пархоменко, І. В. (2018г). Розвиток закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку Сумської області (50-80-ті рр. XX ст.). *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 38 (3), 274-280.

3. Пархоменко, І. В. (2018г). Теоретичні засади історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (76), 35-44.

4. Пархоменко, І. В. (2019а). Зміни у змісті історико-краєзнавчої роботи у закладах позашкільної освіти Північно-Східної України. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 1, 46-50.

5. Пархоменко, І. В. (2019б). Музеї закладів освіти історичного профілю Північно-Східної України: сучасні виклики та тенденції. *Педагогічні науки, Випуск LXXXVI*, 49-53.

6. Parkhomenko, I. (2020a). Organizational foundations of historical and local lore work in the institutions of extracurricular education of the North-Eastern Ukraine (II half of XX – beginning of XXI cen.). *Topical Issues of History of Education and Comparative Education: collective monograph*, pp. 107-128. Lviv-Turon: Liha-Pres.

Articles in professional scientific journals of foreign countries

7. Parkhomenko, I. V. (2019). Normative-legal principles of historical and local lore work institutions of extracurricular education of Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI century). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (79), Issue: 197, 59-62.

8. Parkhomenko, I. V. (2020b). Conditions for the development of institutions of extracurricular education of the tourist and local lore direction of the North-Eastern Ukraine (second half of the XX – beginning of the XXI centuries). *The European Journal of Humanities and Social Sciences. Scientific journal*, 2, 108-111.

9. Parkhomenko, I. V. (2020c). Prospects of development of historical and local lore work in modern institutions of extracurricular education of the North-Eastern Ukraine. *The scientific heritage*, 50, 32-33.

Research works,

which certify the approbation of the materials of the thesis

10. Пархоменко, І. В. (2018а). Заклади туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти України, Росії та Білорусі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 червня*, сс. 63-64. Київ-Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД».

11. Пархоменко, І. В. (2018б). Міжпредметні зв'язки історико-краєзнавчої роботи в закладах позашкільної освіти. *Становлення і розвиток педагогіки: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції 16-17 лютого, Херсон: «Молодий вчений»*, сс. 26-28.

12. Пархоменко, І. В. (2018в). Поняття «історико-краєзнавча робота» та «історичне краєзнавство» в українській науковій думці першої половини ХХ ст.: теоретико-методологічний аспект. *Позашкільна освіта: стратегія, перспективи розвитку, сучасні практики: матеріали I Обласної науково-практичної інтернет-конференції 23 березня, Суми*, сс. 45-48.

13. Пархоменко, І. В. (2019в). Особливості професійної компетентності педагогів туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільної освіти. *Особистісно-*

професійна компетентність педагога: теорія і практика: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції 20 лютого, сс. 246-247. Суми: НІКО.

14. Пархоменко, І. В. (2019г). Особливості регулювання закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку на законодавчому рівні. *Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 1 березня, сс. 19-22. Київ.*

15. Пархоменко, І. В. (2019г). Професійна культура педагога закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. *Розвиток професіоналізму сучасного педагога в постнекласичній парадигмі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 9-10 квітня, сс. 93-95. Черкаси.*

16. Пархоменко, І. В. (2019д). Розвиток творчого потенціалу особистості у процесі історико-краєзнавчої роботи: позитивний досвід сучасних закладів позашкільної освіти. *Інноваційний розвиток вищої школи: глобальний, європейський та національний вимір змін: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції 16-17 квітня, Том 2, сс. 86-89. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.*

17. Пархоменко, І. В. (2019е). Форми історико-краєзнавчої роботи закладів позашкільної освіти України (90-ті рр. ХХ ст.). *Історико-краєзнавчі дослідження: традиції, інновації: матеріали IV Міжнародної наукової конференції 28-29 листопада, Ч. 2, сс. 88-91. Суми: ФОП Цьома С.П.*

18. Пархоменко, І. В. (2019є). Форми історико-краєзнавчої роботи у закладах позашкільної освіти УРСР. *Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції 29-30 жовтня, Том 2, сс. 162-164. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.*

19. Пархоменко, І. В. (2020а). Інструкторсько-методична робота закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку УРСР у 80-их рр. ХХ ст. *Технології професійної підготовки майбутнього вчителя: сучасні моделі і компетентнісний дискурс педагогіки А. С. Макаренка: матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції 12-13 березня, сс. 147-149. Полтава: ФОП Гаража М.Ф.*

20. Пархоменко, І. В. (2020б). Масові форми історико-краєзнавчої роботи закладів позашкільної освіти УРСР. *Інноваційні дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 лютого, Ч. I*, сс. 106-108. Запоріжжя: Класичний приватний університет.

21. Пархоменко, І. В. (2020в). Формування національної ідентичності дітей та учнівської молоді засобами історичного краєзнавства. *Інноваційний розвиток вищої школи: глобальний, європейський та національний вимір змін: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 23-24 квітня, Том 2*, сс. 122-125. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

